

ისტორიკოსი ბენ უაიდერი
HISTORIAN BEN WEIDER

თამარ ანთაძე
Tamar Antadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ბენ უაიდერი
Keywords: Ben Weider

წინამდებარე მოხსენება ეძღვნება ცნობილ მკვლევარსა და მწერალს, ნაპოლეონის საერთაშორისო საზოგადოების დამაარსებელსა და პრეზიდენტს, მწვრთნელ ბენ უაიდერს. ბენ უაიდერი დაიბადა 1923 წლის 1 თებერვალს ქალაქ მონრეალში (კანადა), პოლონელი ებრაელების ოჯახში. ოჯახის სიდუხჭირის გამო უაიდერმა ვერ შეძლო სკოლის დამთავრება და ადრეული ასაკიდან მუშაობდა. მეორე მსოფლიო ომის დროს იგი კანადის შეიარაღებულ ძალებში მსახურობდა. ომის დასრულების შემდეგ უაიდერი სწავლას დაუბრუნდა და თავდაპირველად არქიტექტორის კარიერა აირჩია, მაგრამ თავისი წარმოშობის გამო საარქიტექტორო ფირმებისგან სამსახურზე უარი მიიღო. ამავე დროს, იგი ადრეული ასაკიდანვე გატაცებული იყო სპორტით და ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრება ცხოვრების მიზნად აქცია. 1946 წელს უაიდერმა საკუთარ ძმასთან, ჯო უაიდერთან, ერთად დააარსა ბოდიბილდინგის საერთაშორისო ფედერაცია (International Federation of Body Building, IFBB). დღეისათვის IFBB მსოფლიოში წამყვან სპორტულ ორგანიზაციად იქცა და 170-ზე მეტ ქვეყანას მოიცავს; 1998 წლიდან ის საერთაშორისო ოლიმპიურმა კომიტეტმა აღიარა. უაიდერმა ასევე დააარსა რამდენიმე წამყვანი სპორტული ჟურნალი (Muscle & Fitness, Shape, Men's Fitness და ა.შ.) და საერთაშორისო შეჯიბრება, მათ შორის მისტერ ოლიმპია (Mister Olympia) და მისტერ სამყარო (Mister Universe), რომლებიც დღეისათვის საკმაოდ პრესტიჟულია სპორტის სამყაროში. სამოცწლიანი კარიერის განმავლობაში უაიდერმა სპორტსმენთა რამდენიმე თაობა გამოზარდა, მათ შორის ისეთი სუპერვარსკვლავებიც, როგორებიც არიან არნოლდ შვარცნეგერი, ლუი ფერინიო და ფრანკო კოლომბო. სპორტის გარდა, ბენ უაიდერი ისტორიის დიდი მოყვარულიც იყო და განსაკუთრებული ინტერესით სწავლობდა ნაპოლეონ ბონაპარტეს ფენომენს. მან სტენ ფორშუფვუდთან ერთად (შვედი სტომატოლოგი) საფუძველი ჩაუყარა ე.წ. „მონამვლის ჰიპოთეზას“ და ამ საკითხს რამდენიმე წიგნი და სტატია მიუძღვნა. უაიდერის ნამუშევრებს შორის ყველაზე წარმატებული და მნიშვნელოვანი წიგნებია „მკვლევლობა წმ. ელენეს კუნძულზე“ (ფორშუფვუდთან ერთად, 1978, 1995) და „ნაპოლეონის მკვლევლობა“ (დევიდ ჰეპგუდთან ერთად, 1982), რომლებიც 40-ზე მეტ ენაზე ითარგმნა და რამდენიმე მილიონიანი ტირაჟით გაიყიდა მთელ

მსოფლიოში თავისი ვარაუდის დასასაბუთებლად უაიდერმა შეიძინა ნაპოლეონის რამდენიმე თმის ღერი, რომლებზეც ევროპისა და ამერიკის ნამყვან ლაბორატორიებში ჩატარდა ტოქსიკოლოგიური ტესტები. ამ ტესტებმა დარიშხნის დიდი შემცველობა გამოავლინეს. ამაზე დაყრდნობით, უაიდერმა ჩამოაყალიბა ჰიპოთეზა, რომ ნაპოლეონი გარდაიცვალა არა კუჭის კიბოთი, როგორც ეს ისტორიულ მეცნიერებაშია მიღებული, არამედ მიზანდასახული მოწამვლის შედეგად. მისი ვარაუდით, შეთქმულება ფრანგი როიალისტების მიერ მომზადდა და ნაპოლეონთან დაახლოებული პირის, შარლ ტრისტან მონტოლონის, მიერ განხორციელდა 1816-1821 წლებში. ამ თეორიამ დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია ისტორიულ წრეებში, განსაკუთრებით საფრანგეთში, სადაც დღემდე მიმდინარეობს გამძაფრებული დავა ამ საკითხზე; ფრანგი მეცნიერების უმეტესობა უარყოფს უაიდერის თეორიას. 2008 წლის სექტემბერში უაიდერმა გამოსცა თავისი უკანასკნელი ნაშრომი „ომები ნაპოლეონის წინააღმდეგ. ნაპოლეონის ომების მითის გაბათილება“, რომელშიც მან სცადა ნაპოლეონის პოლიტიკის გამართლება და 1805-1815 წლებში წარმოებულ ომებზე პასუხისმგებლობა რეაქციულ ევროპას დააკისრა. ისტორიული ნამუშევრების გარდა, უაიდერი ასევე ცნობილი იყო ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი კოლექციით, რომელსაც თითქმის 50 წლის განმავლობაში აგროვებდა. ამ კოლექციაში შედის როგორც ნაპოლეონის პირადი ნივთები, ისე უამრავი ქანდაკება, ნახატი და წიგნი. 2008 წელს უაიდერმა ეს უნიკალური კოლექცია საჩუქრად გადასცა მონრეალის ხელოვნებათა მუზეუმს, სადაც შეიქმნა ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი სპეციალური გალერეა. უაიდერის თაოსნობით დაარსდა ნაპოლეონის საერთაშორისო საზოგადოება, რომელიც დღეისათვის მოიცავს ასეულობით წევრს მსოფლიოს 43 ქვეყნიდან, მათ შორის საქართველოდანაც, და მისი ღირსეული წევრები არიან: დიმიტრი ცისკარიშვილი, მერაბ კალანდაძე, ივანე მენტეშაშვილი, ინესა მერაბიშვილი. საზოგადოების თაოსნობით, ყოველ წელს ტარდება ისტორიული კონგრესები და შეხვედრები; რიგით მესამე ასეთი კონგრესი ორგანიზებულ იქნა 2000 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, საქართველოს ნაპოლეონის საზოგადოების თაოსნობით. საფრანგეთის ისტორიის

კვლევაში შეტანილი ღვაწლის აღსანიშნავად საზოგადოება ყოველწლიურად გასცემს პრესტიჟულ ორდენს (Legion of Merit) და პრემიას. უაიდერი ასევე სახელგანთქმული იყო ფილანთროპიული მოღვაწეობით და თავისი ცხოვრების მანძილზე მილიონობით დოლარი მოახმარა სხვადასხვა საქველმოქმედო და სამეცნიერო პროგრამას. 1990 წელს მან 2000000-დოლარიანი გრანტი გადასცა ფლორიდის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ ნაპოლეონისა და საფრანგეთის ისტორიის კვლევით ინსტიტუტს, რომელიც დღეისათვის ამერიკის შეერთებულ შტატებში წამყვან ისტორიულ ცენტრად იქცა. ინსტიტუტს გააჩნია ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი ბიბლიოთეკა და ყოველწლიურად სტუდენტებზე გასცემს ბენ უაიდერის სახელობის სტიპენდიებს. თავისი ხანგრძლივი კარიერის განმავლობაში უაიდერმა მოიპოვა 60-ზე მეტი ჯილდო, მათ შორის კანადის ორდენი (1975წ.), 1984 წელს წარდგენილ იქნა მსოფლიოს ნობელის პრემიაზე. კვებეკის ეროვნული ორდენი (2000წ.) და საფრანგეთის ღირსების ლეგიონი (2000წ.). 2008 წლის 17 ოქტომბერს ნაპოლეონისტთა ისტორიულ წრეებს გამოაკლდა ცნობილი მკვლევარი და მწერალი ბენ უაიდერი.

The paper focuses on a famous scholar, writer, founder of Napoleon International Society and bodybuilder Ben Weider. He largely contributed to the development of fitness worldwide, and in 1946 founded an International Federation of Bodybuilding. Another field of Weider's interest was the life of Napoleon Bonaparte. Together with Sten Forshufvud, Weider introduced the "hypothesis of poisoning" and published several books and articles on this topic. Ben Weider's works play a significant role in the study and promotion of Napoleonic history.